

Forskellige Staters Ophævelse igennem svundne Aar og Udviklingen nu under Krigen viser, at Tyskland indtager Pladsen som den centrale Magt, og den vil ogsaa angive visse Hovedlinier baade af kulturel og økonomisk Art i Fremtiden. Dette er sagt ud fra det, der nu foreligger, og deri kan naturligvis ske Ændringer, men det er ikke til at regne med i Øjeblikket. Man gør vel i at regne med de faktiske Forhold, og disse viser os Tyskland som den Magt, der nu hersker over væsentlige Dele af Europa. Vi kan ikke vide, hvor langt denne Udvikling vil gaa, men jeg har ikke megen Tro til en Tilbagegangslinie, derimod haaber jeg naturligvis paa Genoprettelse af selvstændige Stater der, hvor der midlertidig er en Art Protektorater, men ogsaa om det er vi afskaaret fra nu at tale med fuld Sikkerhed.

Men hvordan end den nærmeste Fremtid vil forme sig, tror jeg, man bør regne med, at vi rykker ind i nye europæiske Forhold med udstrakt Vareudveksling imellem de Lande, der hører til den nævnte Central, og jeg tænker med temmelig ringe Forbindelse med den øvrige Del af Verden, i hvert Fald i den første Tid.

Det er mit Indtryk, at Tyskland har visse Planer, der ikke blot sigter efter øjeblikkelig Nyordning, men efter en blivende europæisk Nyordning, der skal være raadende ud i Fremtiden. Denne Nyordning vil kræve et Samarbejde indenfor Europa, og Linien vil være den fra Tyskland kendte Planøkonomi, der sikkert rummer betydelige Fordele fremfor den Planløshed, som har været raadende hidtil som Bestanddel af det liberalistiske Samfund, der i udpræget Grad bygger paa Egoismen — altsaa Erhvervs- og Samfundsegoisme.

Den tyske Planøkonomi kan tænkes praktiseret igennem Overenskomster mellem de enkelte Lande og Tyskland, rimeligvis langtrækkende Overenskomster, som bestemmer, at man aftager tyske Raastoffer og Industriprodukter imod til Gengæld at levere Landbrugsprodukter og andre Varer, som det bliver muligt for enkelte Lande at producere. Der tænkes sikkert paa en Arbejdsdeling i Europa, og for saa vidt den bliver fornuftig og hensynsfuld, er der ikke deri Anledning til Indsigelser. Meningen vil være at give Tyskland og de med Tyskland samarbejdende Lande forøgede Produktions- og Omsætningsmuligheder. Arbejdsdelingen og en fornuftig ordnet Produktion og Omsætning vil gøre dette Europa meget stærkt over for Blokade og vil ogsaa kunne fremme en Højnelse af Levevilkaarene.

I denne Planøkonomi vil man sikkert kræve gennemført en moderne Produktionsordning baade i Tyskland og de samarbejdende Lande, ligesom en Ensartethed med Hensyn til Prisniveau og Valutaforhold vil blive tilstræbt, og en fælles Kreditgivning imellem Landene vil sikkert ogsaa blive etableret.

Naturligvis kan en saadan Udvikling nødvendiggøre Ændringer i de tilvante Forhold, men det kan ikke være afgørende, og jeg ser det i hvert Fald som Opgaver, vi stilles over for, og som skal løses.

Bedst vil det være, om man roligt og villigt medvirker til den Tilpasning, jeg her har antydnet, naar Tiden dertil er inde, og den vil ikke være saa afskrækkende, som nogle maaske vil synes.

Det er usundt og uklogt at vende sig imod en Udvikling, som Tid og Forhold fører med sig. Tilpasningen til det nye Europa vil blive en af Tidens politiske Opgaver.

Denne Tilpasning til Livet i det nye Europa behøver ikke at berøre Landenes nationale Forhold, medens den muligvis kan nødvendiggøre visse Ændringer i de erhvervspolitiske Forhold. De enkelte Lande kan bestaa, Landenes Forfatninger kan blive bestaaende, Sprog og nationale Indretninger kan bestaa, og Folket skal ikke foretage nogen aandelig og politisk Omstilling, da dette ikke blot vil være uforment, men skadeligt for det Samarbejde, der vil være en Grundpille i det europæiske Samfund.

Samarbejdet imellem Tyskland og de øvrige Lande angaar de økonomiske Forhold, Produktion og Omsætning, og dertil kræves ikke en vis, bestemt politisk Overbevisning, men der kræves god Vilje til at udnytte den Styrke, som Samarbejde og Sammenhold kan give. Maaske kræves der ogsaa Forstaaelse og Samvirken om visse, væsentlige politiske Enkeltheder, jeg tænker særlig paa Forstaaelse om Europas Udenrigspolitik, som vil være af Vigtighed for de Stater, der gaar ind i et Samarbejde om de økonomiske Retningslinier og om Produktion og Omsætning, men heller ikke Tanken herom kan være afskrækkende, thi det gælder om, at dette Fremtidens Samarbejde kan forme sig saa godt som muligt, og at Gnidninger og Uoverensstemmelser kan undgaas.

Med det, jeg har sagt, har jeg givet visse Vink, som jeg mener kan passe for den Udvikling, jeg imødeser. Det er ikke Anvisninger fra Tyskland, og jeg tænker ikke, man kan faa saadanne, men det bør ikke udelukke Overvejelser og Forberedelser til den Tilpasning, som kan ventes at blive fornøden, men vi maa naturligvis holde fast ved de Tilsagn, der er givet vort Land.

Naturligvis kan Krigsbegivenhederne ventes udstrakt over lang Tid endnu, og det er vel ogsaa muligt, at Krigens Forløb kan ændre det Fremtidsbillede, som jeg har dannet mig, men personlig tror jeg altsaa ikke paa store Ændringer i det Europa, som er i Færd med at danne sig.

Derimod tror jeg paa Forsikringen om Frihed og Uafhængighed for Danmark, en af Europas ældste Nationer, jeg tror paa Bevarelsen af vort Sprog, af Konge, af Flag og Forfatning. Og det vil være en Styrke i Troen herpaa, naar vi til sin Tid frit indlader os i de Forhandlinger om Overenskomst, som Tiden vil kræve.

Vi har hidtil lykkeligt undgaaet saadanne Ulykker, som andre har maattet lide under, og det gælder da om at fastholde den Politik, som kan føre os uskadt igennem Tidens Brænding ind i den nye Tid, som venter os. Vi skal desværre nok igennem en lang og haard Tid, men holder det danske Folk sammen, vil Folket ogsaa komme igennem en saadan Tid — blot vi har Udsigten til at bevare dansk Selvstændighed.

Og saa er der endnu eet at bemærke. Det gælder om at bevare Ro og Orden i Landet, naar fremmede Tropper har besat Landet. Det kan medføre særdeles alvorlige og ubehagelige Følger, hvis alvorlige Forstyrrelser af Ro og Orden finder Sted.

Derfor udstedte vi tidligt et Forbud mod Afholdelse af offentlige Møder. Forholdene artede sig saadan, at vi for en Tid siden ændrede og mildnede dette Forbud, men det har ikke været uden Følger. Baade her i Byen og i Provinsen er der forefaldet alvorlige Tilløb til Uroligheder, men Politiet har gjort sin Pligt, og det blev ved Tilløbene og nogle højst utiltalende Optøjer.

For den danske Befolkning vil det fremdeles være af afgørende Vigtighed, at Ro og Orden bevares.

Og saa haaber jeg iøvrigt, at vi vil komme igennem Tidens Vanskeligheder, og at vi igen oplever at se Danmark frit og selvstændigt. (Cit. *Berl. Morg.* 9.-3.-1941).